

3

CONSILIA MEDICINALIA, DE CONSERVANDA SANCTITATE.

Et propriè corporum, quorum caput &
stomachus ab æquali, ad intensam
declinant humiditatem. Etdividun-
tur in capita Septem.

Audore D. Aparisius Neapolitan.

EDINBURGI,
Excudebat THOMAS FINLASON, Augustissima
REGIAE Mliestatis Typographus 1620.

ANIMI

A. VITVTE. ORIA.

OCCIDVNT. RANVS.

REVERENDISS^{mo}

IN CHRISTO
PATRI IOANNI DIVI

NAGRATIA ANDREA

POLITANO ARCHIEPISCO-

po, SCOTI^z Primati & Metropo-
litano, ac Regiæ Majestati ab
Intimis Consiliis.

Cribunt IPALLUM Pythagori-
cum Philosophum interrogatum
semel quid ageret, Respondisse, non
dum nibil. Nondum quidem mihi
invidetur. Sed qui scribit statim
multos acquirit Rhadamanthos,
Ita alter in alterius livet & gras-
fatur ingenium, Ille si una sententia vocula deesse vi-
debitur fractam claudamq; orationem increpabit: Alius si
incalescente ac exardescente genio, paululum eloquentia
Cothurnum extuleris, non Medica sed Grammatica esse
clamabit. Si ergo profitentium ac Reip. Studentium comes
est invidia, ac bos premat; ne opprimat, Theseo aliquo

on. nino

omnino opus erit contra dentatos illos vitilitatorum
morsus. Nec hac quidem essem dicturus, nisi res ipsa coe-
gisset; Nam semper tacere diffidentia signum est, non mo-
destia ratio: quia non minus periculi est semper tacere
quam nunquam; Et quod olim dixit Cicero pro Flacco,
Id ego de toto obrectatorum hominum genere jure r̄sur-
po, Tribuo illis Literas, scientiarumq; artium peri-
tiam, Non adimo sermonis leporem, ingenij acumen,
dicendi copiam; Et demum, quævis alia sibi assumant
non repugno. Testimonia tamen Religionis nunquam
coluere: Vae illis! Nec suas credo, reclamaturas consci-
entias, facile enim est demoliri id quod alius extruxer-
it, at difficile idem, aut melius aliquid extruere, inquit
Plutarch. in Moral. Ergo cum comico Plauto dicam
Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.
At non equidem hac de causa malum pro malo retrici-
buam; sed fraterna charitate ductus, ardenter meis
votis Deum Opt. Max. interpello ut tales convertar,
eosq; bortor, atq; etiam obtestor per JESUM CHRISTUM
qui dilexit nos (inquit Apostolus) Et semet-ipsum tra-
didit pro nobis oblationem Et victimam Deo in odorem
bona fragantia, ut humanis commentis nulla firmara-
tione innixis, procul abjectis, relicto maledicendi stu-
dio, seipso ad veram una cum bonis, in charitate fun-
datam fraternali dilectionis doctrinam toto corde recipiant
Atq; ita omnes unanimes summa cum reverentia Chri-
stum pro nobis cruci-fixum adorantes, aeterna felicita-
tis hereditatem consequamur.

Causa itaq; præcipua qua me movit ut hac Consi-
lia Medicinalia, a me instar Apis ex aliorum lucubratio-

nibus collecta, tibi (Reverendissime in Chrlto Pater) sub-
jectissimo reverentia studio clientela tua deditissimus humili-
limi obsequij ergo, consecrarem : Nimirum, quod in Cl. T.
præter alias virtutes Magnatibus dignas, insignem tu
erga literas ac literatos affectum deprehenderem. Qui-
bus sine controversia Ecclesia SCOTICANæ te lumen
ac columnam primam plane esse omnibus naturæ ac for-
tuna muneribus cumulatissimum, his vicinorum Nobilium
elicere reverentiam, Nemo est qui nesciat, nemo
est quin fateatur, Q[uo]ndoquidem eruditione ac virtu-
tibus non aliter resplendes, quam in purissimo auro pu-
riores gemma : Nec mirum, cum tota tua illustrißima
cunctis virtutibus referta vita, nihil aliud sit quam
vera pietatis, vera probitatis, & vera prudentie
mendatissimum exemplar. Q[uo]d sententiarum hanc ec-
rollam, amabilissimi nominis tui tutela palam vovi.

Quod & alioqui ita de me sis meritus : Ut turpi plane
venirem insigniendus nota, Nisi aliquo saltē gratitu-
dinis libamento, genii tui bonitatem propitiarem. Imo
erunt hac cuncta clavus, quo quādū vixero, me Re-
verendissimus D. detinebit obstrictum. Præterea cogita-
bam meditationibus profundis ac penitioribus, qua ra-
tione saltē gratia mentis ac voluntatis specimen Cl. T.
subjectissimo reverentie studio declarare possem. Refe-
runt autem naturæ antistites, & probat idem experi-
entia, Ciconiam animali brutum ac rationis expers, solius
naturæ ductu & instinctu hunc servare morem, ut fa-
tibus suis exclusis eorum conum e nido in quædes hospitis
sui demittat, eidemq[ue] hospiti pro conceſſo nidificationis
beneficio offerat : ut hoc saltē pacto, cum alia ration-

ne nequeat, animi grati indicium quodammodo declaret.
Animalculi huius exemplum imitatus & ego, pro liberalibus tuis patrocinio & favore mibi jam olim declaratis, labores hos nostros; & exiguum hoc munus subjectissima observantiae signum Clar. T. exhibeo, quod ut Cla. T. fronte serena suscipiat iterum atq; iterum oro
Nam te licet in amplissimum Primatus in Ecclesia Scoticana fastigium erectum & Sereniss. Regia Majestati ab intimis consiliis designatum & in gravissimis Ecclesiae, & Reip. negotiis occupatum perspiciam; leviora tamen hæc non aspernari puto: Summa quippe prædictus humanitate, suavissimisq; moribus, neminem unquam nisi merito offensus, animadversionis severitate videris prosequutus. Sed tua clementia & animi prudentia, sic omnium Ecclesiæ tum Reip. negotia ex equo moderaris, ut te omnes mirifice colant; venerentur & observent, Ac nihilominus omnia tuta tuo officio autoritateq; ea tranquillitate administrantur, tanta solertia occultis Ecclesiæ periculis occurritur, ut placidissima tandem fru pace omnes videamur; nullus usquam turbulentus oppressorum insultus. Et tantarum rerum administratione, merito, omnes in te uno prudentiam omnium deniq; virtutum cumulum admirantur, & suspiciunt. Preclara hec prosperis cæpta auspiciis D E V S Opt. Max. bene forusset: Et Cl. Tui nominis memoriam, rerum in Ecclesia & Rep. gestarum magnitudine eternum florere faciat.

• Iginae 10. Aprilis 1620.

Illustrissimam tuam Clar.
omni subiectione colens,

D. Aparisiis Neapol.

DE CONSERVATIO- NE SANITATIS.

NUHUMANA et impia planè fuit illius opinio, qui impudenter pronuntiavit Medicos arte sua nihil aliud agere nisi mortem reddere longiorem, hominemque diu mori cogere. Profectò is aut tales Medicos secum suo tempore habuit, aut singulare odium (quod verisimile est) adversus nostræ facultatis cultores in pectore aluit! Nōnulli enim nostro hoc sæculo tales, inter verè Medicos, quanquam non sint, numerantur. Veri equidem Medici, ex præcepto illo *Hippocratico*; citò, tutè, & jucundè, et absque avaritia curare debent, & homines pristinę sanitati (si fieri potest,) restituere! Ut aut Ecclesiæ aut Reipubl. prout cuique munus est prodesse diutius possint. Quod optimè cognoscens *Homerus*, solis Medicis præclarè hoc encomium tribuit. Talis enim Medicinæ Ars est, quæ sanitatem præsentem conservat, turbatam recreat, & afflictam restituit: Imo non solum oculis expositum, sed & latens in corpore vitium tollit, fugientem ipsam animam sifit ac remoratur. Ideoque sacræ Theologizæ meritò affinitate juncta, cognata, & omnium maximè vicina dicitur. Eam autem exercent hodie magna cum laude EDINBURGII doctissimi Doctores *Arnotus*, *Gellius*, *Sibbetus*, *Kinkeldius*, mellifluus ille *Henimannus*, *Lindesius*, alioq; istic in præclaro hoc Regno SCOTIÆ singulare Medicorum decus, qui apud Serenissimum JACOBUM Sextum magnæ BRITANNIE &c. Regem (quem DEUS cœlesti benedictione sua custodiat) tanto in honore habiti, ut insignem lāu-

2. *De conservatione Sanitatis.*

dem cum abhinc trienniò hic in **Scotia** esset, iis tribuere dignatus sit. Verum quia non solum mira & exactissima contemplatione prediti sunt! Sed etiam insig-
nem illam scientiam, in praxin redigendo, tum privatim,
tum publicè quotidie manifestam reddunt: (quæ omnianem-
inem latere arbitror) Ideo **D**eo gratiæ magnæ agendæ
sunt, quod nobis supra plurimas barbaras mundi regiones
Medicinæ lumine destitutas, Naturæque morbis oppre-
ssas, Medicorum subsidiis subvenerit. Quamquidem Ar-
tem Scriptura ipsa docet non ab hominibus inventam,
sed a Deo ipso in mundum introductam & per doctissi-
mos viros propagatam! Atque hactenus ipsa ab iis ad nos
demissa, magno cum Reipub. commodo, Divino munere,
administratur.

Nec mirum: Nam cum **D**e **u**s **Opt.** **Max.** **D**ædalum
mundi Theatrum Naturæque rerum faciem mutanti con-
cessit, simul illi varia dissidentia semina inferuit alia aliis;
Ita ut quæ ex discordibus his primordiis originem principi-
umq; sui ortus agnoscant, aduersa quædam, pugnantiaq;
in Naturæ hoc theatro sortita sunt, cum quibus perpetua
dissidii lege, illis perpetuum bellum ex naturæ lege indic-
tum est: Quæq; etenim res Ideam hæc & characterem suorū
parentum unde dimanarunt, referunt. Cum itaque variae
morborum calamitates fracta humani corporis œconomia
perniciem humano generi intentent, / ut dixit præclarè
olim *Ascreus* poëta — *Morbi noctesque diesque*

*Sponte sua sine voce ruunt! namq; ab Jove summo
Ablata est illis quæcumque potentia fandi.)*

Cui dubium erit, quin benigna illa *Parens Natura*, quæ
certè nihil aliud est quam viuida quædam Dei vis, certo
duetu impulsa, abundè protulerit ex foecundo suo gremio
remediorum efficacem potentiam, qua abigi ferocissimi
humanæ vitæ hostes, [morbos & adversam valetudinem
dico] possint. Illud enim perpetuū Naturæ studum est, ut res
a se productæ ab ipsa conservatæ, ac quam diutissimè sua
opera

opera proiecta, ab interitu vindicentur. Sine Medicina nusquam morborum remedia, sed implacabiles morbi ubique, ut venenata vi effterati syntomatica translatione jaestati, & quasi furore præcipiti partem corporis principalem aggrediuntur. Hujus ergo officio vita carere nequit. Quare summa cura animendum, ut remedia, peculiari ratione singulis morbis dicata nobis explorata sint, ac serie quædam certa in usum sese nobis offerat. Quot itaq; morborum sunt ideæ, tot erunt remediorum genera! quibus Medicis naturam oppresiam, ab omnibus molestiis in agno suo labore sublevant. Sed, proh dolor, est misera, imo miserissima hac nostra ætate Medicorum conditio, qui saepe pro labore opprobrium, & pro gratia exilium reportant. De *Alexandro* in agno scribit Plutarchus, quod is *Glaucum* Medicum *Ephestione* febricitante, & ob malam dietam, præter *Glauci* severum edictum, mortuo; in crucem egerit. Hinc dignum fidi curatione præminim! Gratiore multo fuerunt illi, qui olim Divinis honoribus, delubris erectis, *Chironem*, *Machaonam*, *Podalyrium*, & *Hippocratam*, ob artis præstantiam, coluisse accepimus. Scilicet, suus tunc temporis Medicis constitutus honoros, sua existimatio! Quod *Homerus* in Iliade hoc versu (interprete *Eobano Hefso*) expressit.

*Curatorum
ingratitudo.*

*Vir medicus, siquidem multis virtutibus unus
trahat ante alios multos.*

Veri enim Medicis nullo modo vituperandi sunt, sed potius magnis laudibus afficiendi; ac insuper honore atque premissis, ad studii istius continuationem invitandi. Quod de Julio conterraneo in simili argumento dixit Ho. Eugenius Epistol. medic. tomo 2. lib. 8. Epist. 1. Idq; non solum quod Medicos excellentes Cæsaribus, Regibus, & Principibus, charissimos, Magnatibus Plebique universæ acceptatissimos; sed etiam quod Reges & Principes Medicos fuisse legimus. Quia sane occasione evenit, ut cum aureorum animorum usus apud veteres Romanos nemini, præterquam Senatoribus atque Equitibus permisus esset; ab *Augusto*

tamen Cæsare vitæ cum periculo ægrotante, & ab Anto-
nio Musa, medicæ artis dexteritate ad sanitatem restituto,
eorundem annulorum usus Medicis concessus fuit, ut ex
Dione refert Cæl. Rhodig. lect. antiqu. L. 6. cap. 12. Multos
prætero Medicos, celeberrimosque ex iis *Cassios*, *Calpita-
nos*, *Aruntios*, *Albuntios*, *Rubrios*: quibus annua merces
apud Principes tributa est, ut refert Plin. Lib. 29. c. 1.
Nil dico de *Melampodeo*, Nihil de *Erasistrato*, Nihil de *Galen*,
Nihil de aliis innumeris.

At quæ hodiernorum Medicorum quæsio conditio? Ni-
mirum quando homines cum vitæ periculo laborant.

Pollicitis dives quilibet esse potest.

Ut spe & pollicitationibus Medicos inescant. Ubi vero,
Divina annuente gratia, Medici industria ac labore multo,
tandem convaluerunt.

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benignè est.

Et solet ab ipsis, ut plurimum diligenter observari *Crat-*
is Thebani inter *Diogenis* discipulos sapientissimi: Ephemeris illa vulgatissima, Ita se habens; Ponito Coquo mi-
nas decem, Medico drachmam, Assentatori Talenta quinq;
Consiliario fumum, Meretrici Talentum, Philosopho trio-
bolum. Laert. L. 6. in vita Cratis.

DE

DE FVNDAMENTO

*Regiminis Sanitatis atque evitando nocu-
menta itinerandi aut commorandi.*

CAP. I. CONSIL. I.

UM igitur ipsum Caput & Stomachus ab æ-
quali, ad intensam declinent humiditatem;
de iis propterea est conscribendum regimen,
ut sit aliorum membrorum proprium cor-
rectivum. Hujus autem fundamentum stabi-
liendum circa sex illa, sine quorum applicatione corpus
humanum nec esse nec persistere potest quæ res, non Na-
turales a Medicis sic numerantur:

1 Aer.	2 Cibus & Potus.
3 Motus & quies.	4 Inanitio & Repletio.
5 Somnus & Vigilia.	6 Animi accidentia.

Neque etiam eodem Loco consistendo, sed etiam Iti-
nerando tibi hoc regimen diligentia cura tenendum. Ipsum
autem in 6. secui capitula præmissa.

- 1 Primum quidem regimen circa Aërem.
- 2 Secundum circa Cibum & Potum.
- 3 Tertium circa motum & quietem.
- 4 Quartum circa Inanitionem & Repletionem.
- 5 Quintum circa Somnum & Vigilias.
- 6 Sextum & ultimum circa accidentia Animi.

*De conservatione Sanitatis per electionem &
refectionem Aeris. CONSIL. I.*

Quia secundum Galenum theropenticae nono, Aer
uniquerque sive volumus sive nolumus conceditur;
igitur merito ab ipso inchoandum.

Eligitur Aér habitationis hyemali tempore ad caliditatem notabiliter vergens, reliquis autem temporibus anni in calore æquali, quovis autem tempore anni semper ad notabilem siccitatem declinare debet.

Habeat autem cubiculum orientalem aspectum & meridionalem licet totaliter meridionali exponi debeat. Vasta & humida habitacula vento & occidentali aspectui exposta reprobantur.

Confil. II.

T quia vestes aliter & taliter aerem modificantes & occurrere prohibentes corpori connectuntur, ideo, quibus in hyemi caput tuum tegis, texturae sint ex nigro holoserico fulciato, aut ex tenui panno colore rubro diligenter intincto.

Cooperatura
Capitis qualis
est debeat.

In æstate quidem laudo per-maximè piliolum ex linea panno capiti decenter applicatum.

Neque vero in sola capitum textura leui persistendum: quin inno de consumptione humiditatis agendum ut sequitur.

Confil. III.

Tomacho autem & ventri vestes decentius, ac quasi astricte copulatae aptentur.

In vestibus etiam ventrem tegentibus Crocus, lignum Aloes, & ambra reponantur: eorum enim odor cerebro vigorem adfert. Moscum autem, propter multam suam evaporationem non laudo.

Itineranti autem tibi diligentius noctu muniatur caput, ut simplici piliolo Lineo supponatur aliud predicto modo suffultum. Interdiu vero caput Bivarico piliolo inter equitandum tegatur: quia sui amplitudine, non solum caput, sed etiam collum, & humeros quoque abundanter operiet.

Confil. IIII.

NON aliter etiam a noctumento Cervicis & filiorū ejus (i. e. nervorum conjugalium) propter humiditatis & frigiditatis accessum cavendum erit.

manuum

Manuum etiam optimam conservationem optima testura procurare oportet?

Memoria quinetiam non excidat defensio pedum, ut scilicet caligis singulis noctibus permutatis vel exsiccatis, vel ex filtro factis ambiantur.

Confil. V.

 T quia iter agentes necesse est frequenter loca soe-
tidi aeris nebulosa, pestifera, vel caliginosa transi-
ere, ideo ad horum præservationem contra horum
noxam juvat pomum hoc odorare frequenter, cuius de-
scriptio hæc est.

Recipe Laudani electi drach. 3. ligni aloes dr. 1. ambræ
Scrup. semiss. Galliæ moscatæ, storacis calamitæ ana dr.
1. & semiss. fiat pomum cum aqua rosacea moscata.
Et si huic descriptioni addatur Camphoræ dra. 1. melius
esset ad prohibendam pestiferi aeris impressionem.

Confil. VI.

 Oco etiam pomi huius conveniret odor Majora-
næ, serpilli rosmarini, salviæ, & similiūm.

Stantes autem habentes aerem malæ qualitatis,
ipsum corrigere possunt tali medicamento.

Recipe Storacis calamitæ, Laudani vnc. semiss. Thuris
gummosi vnc. 1. ligni aloes scrup. 1. ex omnibus fiat pul-
vis, ex quo medium coclearis ignitis super aspergatur pru-
nis, talis enim fumus malitiam aeris reprimit: Optimum
etiam est accendere ignem magnum in cubiculo e lignis
Juniperi, lauri, cupressi, vel similiūm.

Rectificat enim ignis talem aerem & regalia membra cō-
fortat: & hæc per læpe necessaria sunt, iter agentibus, &
pestifera loca pertransiuntibus ac colentibus.

Similiter quoque & prædictæ suffumigationes vtiles ex-
istunt transiuntibus & habitantibus, hospitia vel immunda
loca, aut ea in quibus præhospitati fuerunt, pestifera &
immunda loca colentes.

CAP. II. Conf. VII.

De conservatione Sanitatis, per electionem & refectionem Cibi.

DE Ciborum autem regimine, hi sunt sequentes canones.

1 Primus. nunquam commedendum est nisi fames naturalis insurgat, & cum affuerit illico commedendum non usque ad saturatem, imo cibus accipiatur, famis reliquiis adhuc in stomacho manentibus.

2 Secundus. tollerare famem stante naturali appetitu malum est, quoniam stomachum putridis replet humoribus, ut testatur *Avicenna*, Fen. 3 lib. cap. 7.

Conf. VIII.

Tertius Canon non est commedendum, nisi dum perceptum fuerit primum cibum a stomacho ad intestina discendisse, & in hoc limitatio temporis habeatur; ut inter primum & secundum cibum horæ interdum sex vel septem saltem.

4 Quartus, non est commedendum dum in stomacho sentitur fastidium, & proprie cum fuerit fastidium ex grossis nutrientibus, generat dolores juncturarum, renum dissuam, Podagram, duritatem splenis, & hepatis, & morbos phlegmaticos tertio primi. *Galeni*.

Conf. IX.

Sextus, subtile cibi semper preassumantur grossis, qui autem sint infra videbitur.

Ordo Com-
mendi.

6 Sextus, mensura cibi talis existat, ne stomachū graviter offendat; deterior est commestio quæ stomachi gravitatem facit.

7 Septimus, percepta stomachi debilitate, partiatur cibus respectu soliti, ita quod portio quæ in vice una accipi solita

lita

lita est, in duas distribuatur sic melius digeritur.

In cibis igitur ex pane exordium capiam, & illud quidem merito, cum sit totius cibationis fundamentum; ut ait Galenus aliment. I. Evitetur igitur panis omnis factus ex tritico, seu frumento male messis, aut in pestifera regione crescente, corruptus enim mortales, vegetabilia & plantas, & corruptus animalia eo vescentia.

Quis panis evitandus.

Evitetur item panis non bene coctus, humidus, & fermenti & salis parum habens.

Sit igitur panis de puriori parte farinæ, communis modo, tum salsior, & eo fermenti amplius recipiens, non per coctionem denigratus, sed candidus manens, & partibus combustis (si contiget) vel crustosis, abjectis.

Quis panis eligendus.

Trium vel quatuor ad plus dierum ætatem habens. Laudo etiam biscoctum panem cum granis foeniculi & ex eo aliquid ante omnem cibum sumendum, nisi ventris stipititas prohibeat.

Panis bis-coctus.

De Carnibus. Consil. X.

E Carnibus autem videndum, est primò, quocum animalium carnes competant.

Quorum Animalium carnes convenient.

2 Secundò: quæ de numero partium animalium laudabiliores existant.

Tertio, quis cognitionis vel preparationis sit modus, in omnibus? Primò iterum de domesticis, Secundò, de silvestribus.

Preparatio & cognitio.

De domesticis Animalibus quadrupedibus. Consil. XI.

X animantibus autem quadrupedibus convenient carnes vituli, lactantis, nativitati non valde propinqui, sed per duos menses ab ea distantis, & animalium unum non admodum transientis. convenient etiam hoedinae carnes suo tempore, per viginti dies a sua nativitate distantes.

Carnes ex quadrupedibus domesticis.

Castratinæ quoque Juvenes & non macræ.

Castrinae carnes.

Porcinarum autem carnium usus rarius fiat, nisi partium macraru[m] recentium suo tempore, & assarum potius quam elixarum.

B.

Ag.

Agninæ carnes

Agninæ etiam carnes non convenient, vaporosum enim & phlegmaticum sanguinem reddunt, si interdum placeant, eligatur agnus non multum à nativitate distans.

De Silvestribus Animantibus quadrup. Confil. XII.

Ex quadrupedibus silvestribus busque eligenda.

SX Quadrupedibus silvestribus elegantur carnes Leporinæ, Aprinæ: Cervinæ etiam sumi possunt. Reliquæ autem quia non passim sunt in usu, ut Sciratiorum & similium ferarum carnes dimittantur.

De Volatilibus Silvestribus. Confil. XIII.

Quæ ex volatilibus silvestribus.

Audantur Perdices, Phasanæ, Grues, & parvæ aves in dumetis & nemoribus degentes, ut turdi, merulæ, fringellæ, muscardelli, bitusii, philomelæ, sicædulæ, alaudæ, caudæ, tremulæ, & reliquæ similes.

De Columbis. Confil. XIV.

Columbæ.

Quæ volatilia animalia non bona.

DE Columbis, vero laudo silvestres, & ex iis Juniores.

Quales vero sunt difficilis digestionis & nauseativer stomachi, ut passares, hirundines, picæ, reliquarum non usualium carnes demittantur.

De Volatilibus in aquis degentibus. Confil. XV.

Volatilia aqua nilia non convenient.

Nimalia volatilia in aquis degentia tibi in usu non existant, & si ea aliquando edere placebit parenter cum aliquo saporum infra scriptorum.

De partibus Animalium Confil. XVI.

Cat. I.
De partibus Animalium.

E partibus autem Animalium præmittendum, primò quod omnium animalium quorum nutriti mentum grossum, frigidum, viscosum, opilatum & vaporosum est; carnes dimittantur.

a Secundus Canon, animalium omnium anteriora calidiora,

a sunt, & digestione leviora: posteriora verò contra.
3 Tertius. Si Caput, stomachum, collum, grossi & viscosi nutrimenti partes assumere libet; intentione remittendi calorem, aut excitandi appetitum; melius est prædicta aceto præmacerata fuisse.

A Capite igitur incipiens; Dico cujuscunque Cerebri complexionem frigidam esse, & mali & viscosi nutrimenti. Ideo cum speciebus & sale bene condiri debet.

Caro tamen remollit stomachum, & tarde digeritur, appetitum deicit: laudabilius tamen cæteris est, cerebrum hœdi, vituli, pullorum, & omnium tandem natatilium.

Volatilium cerebrum, & maxime montanorum quadrupedum laudabilius extat, capit is autem partes omnes dimittantur præter oculos.

Mamillæ frigidæ complexionis existunt, & si juvenis fuerint animalis collaudantur.

Medulla licet calida sit & humida, tamen evitetur, stomachum enim conturbat; & mollificat, & appetitum delet.

Pulmo, accidentalí complexione frigidus est, & humidus, quia phlegmaticus complexione, vero radicali calidus est & siccus, & non est malus.

Cor, licet calidæ complexionis & siccæ sit, quia tamen difficultis digestionis, nisi fuerit juvenis animalis, non frequenter utendum.

Hepar, calidum & humidum tarde digeritur, sanguinem grossum reddit & in venas tarde penetrat.

In volatilibus melius est hepar Gallinæ & anatis, In quadrupedibus, hepar hœdi, porci, & vituli.

Splen, frigidæ complexionis est & siccæ, mali nutrimenti, tardæ digestionis, melius tamē in eodem genere est Splen porci, laudatur enim stomacho sua stipticitate cōferens.

Renes, in caliditate non multum elevantur, sed in siccitate valde, ideoque nutrimentum paucum exhibent & grossum; Meliores tamen sunt renes porcini, & hœdini, & non multi usus.

Cōplexiones
Partium ani-
malium.

Cerebri.

Mamillarum.

Medullæ.

Pulmonis.

Cordis.

Hepatis.

Splenis.

Renum.

ventris.

Ventres, sunt complexionis frigidæ & siccæ, nutrimentum paucum, & grossum dantes: laudabiliores vero sunt ventres ovium: comedantur tamen cum aromatibus.

Stomachi.

Gallinæ autem stomachi interior pellicula stomacho nostro confert, modò bene digeratur.

Cæliæ.

Cauda, calida est, & cholera generat, & laudatur, quia sine fastidio reddit stomachum, non tamen sit in multo usu: maximè si fuerit valde pinguis.

Pedum.

Pedes, vero licet viscosum dent nutrimentum, non tamē valde vituperantur, eorum enim nutrimentum, est paucarum superfluitatum, sunt etiam boni chimi, & suo ventrē leniunt nutrimento. Cavendum tamen ne comedantur cum diu in aceto macerati fuerint.

Testicullorum.

Testiculi, calidi sunt & humidi, laudabile nutrimentum exhibent, quantoque juniorum animalium eo meliores sunt præsertim vitulorum & hircorum.

De volatilibus, pavonum & perdicum, vel similiū, & elixi, etiam quam alio præparati modo.

Alæ.

Alæ Volatilium juniorum laudabiliores sunt: caro autem rubea & sine pinguedine vi musculi, & pulpe laudabiliores sunt, generant enim bonum sanguinem paucarum superfluitatum, & melius nutriunt quam reliquæ pingues avium partes, pinguedinis namque nutrimentum vaporosum est & vntuolum, & multarum superfluitatum.

Caro autem, sibi commixtam habens pinguedinem, virgulatam vocatam: satis est laudabilis, nisi salita fuerit.

Cutis autem, nutrimentum frigidum est & siccum, viscosum, & opilativum. Sed de præparationis modo, nunc dicendum; etiam præmittendo canones.

Canon spectans ad modum præparationis. Consil. XVII.

Canon spectans
ad modum præ-
parationis.

Rimus.: quod omnium animalium habentium magna & macra corpora, carnes meliores sunt elixæ quam assæ, in saporibus seu condimentis maceratæ, quam sine maceratione.

Secundus. quod carnes virtutem acquirunt eorum qui-

buscum coquuntur, & præparantur, ut vero cum ovis, oriza, herbis, foliisque calidis, odoriferis: & è converso.

3 Tertius. quod aßlorū superficies indurata non comedatur.

4 Quartus canon, Sūmopere cavendum est stando, vel itinerando sæpius assis vesci carnibus, quæ post coctionem primam super prunis tursus torrentur: Bis enim tostæ, secunda vice venenositatem aliquam participant: ut ex *Avicenna* sen. lib. 4. colligi potest.

5 Caro animalium laudabilium elixatione sufficienter cocta, aliis cibis preferenda est, imitantes autem communem consuetudinem, concedimus enim in prandio elixam, in cæna vero assam: est enim difficilis digeri, quare vesperi laudabilior cum melior in nocte digestio celebretur.

6 Caro vero super prunis cocta difficilis digestionis est, ita quod nunquam bene tota digeritur, quare sola comedì debet nullo alio eam præcedente, vel subsequentे cibario, & post ejus comedionem modicè bibendum est: Corpus quidem robustum reddit, modo bene digeratur.

7 Caro vero cum pinguedine frixa, in fastidium & nauseam stomachum dicit, & deterior est quam tosta super prunis.

8 Frixa vero cum oleo, Saracenorum more melior & levior esse affirmatur, ut ego ipse oculari experientia sæpius observavi cum essem in Hispania in regno Aragoniæ: Saraceni enim ibi eo tempore plurimi nullam fere Religionem profitentes, & a vino Turcarum more abstinentes, hoc modo vescabantur.

9 Caro vero in furno cocta, cæteris omnibus laudabilior exstat: admodum bene nutrit. Cavendum tamen ne ex ea magna fiat repletio.

10 Caro in veru tosta laudabilis satis est.

11 Caro omnis salita, & conservata, ut porcina & bubula, non valde pingues laudabiles sunt, exsiccant enim & consumunt superfluitates Modo pruritus, scabies, & calor ordinatus hepatis eorum comedionem prohibeant.

Caro vero cocta in pastillis, cum ovis, butiro, prunis passulis & similibus, mala est.

Carnes autem cum aceto conditæ saltem in estate laudantur, similiter cum succo malorum aureorū, Limonum, sacharo tamen iis omnibus rectificatis, vigorem enim addunt preparationes tales stomacho & hepati. Hyeme vero istis infra scrpta addantur aromata.

De Piscibus. Conf. XXIII.

Q U I A Legibus quidem Politicis, tempore quadragesimali carnibus nobis vesci nimine licet.

Ideo de Piscibus prout de reliquis prioribus præmittere quosdam canones, e re fore existimavi.

Ratione ergo a Carnibus ad Pisces sermo pertranscat.

Pisces omnes quicunque, sunt mollium carnium, ut tinsæ, capitones & similes, quanto majori corpore prædicti sunt tanto meliores existunt.

2 Secundus, omnes pisces actualiter calidi comedantur.

3 Tertius est, ex nullo piscium genere fiat repletio, ita quod non magis ex iis sumi debeat, quam ex carnibus.

4 Non multum insistatur usui piscium.

5 Tempore quo necessitas eorum usum vrget, comedantur cum aromatibus & condimentis post scribendis.

6 Eligantur igitur ex iis fluviales, fontani, aut lacustres, & qui in aquis non stantibus sed fluentibus degunt. Conveniunt etiam maritimi saliti, ut auratæ, trutæ, rubeculæ, martiones, sterilliones, menulæ, sturiones, & alia hujusmodi quos diuturna consuetudo probavit.

7 Septimus, Carpiones, lucii, capedani, & hujus-modi, in lutosis & stantibus aquis commorantes, & maritimi etiam fluidæ & amplæ carnis evitentur, ut Reginæ, tinsæ, & anguillæ.

Cancrorum fluvialium raram, & modicam assumptionem laudo: Cancri tamen marini parvuli laudabiliores sunt.

De Ovis. Consil. XIX.

DE Ovis vero dicimus, ipsa quovis preparata modo convenire: Meliora tamen esse in aqua cocta sale, pipere condita, aceti non nihil admisto.

De Ovis

Frixis verò raro est utendum etsi placeant, præparentur cum petroselino, foeniculo, mentha, & similibus.

Sintque ova Gallinæ, non aliarum avium.

De Laete. Consil. XX.

Lactis vero usum omnino tibi improbo, & similiter lacticiniorum usum, ut colostræ, casei recentis vel mollis &c.

De Laete.

De Liguminibus. Consil. XXI.

Ligumina, & præ cæteris fabarum & pisarum usus evitetur.

Ligumina.

De Oleribus. Consil. XXII.

Interdum Olera laudo, cum foeniculo, petroselino, salvia, mentha, blita, boragine, & reliquis aliis calidis herbis, sumta; caulibus etiam rationali judicio in jure pingui coctis uti potes: At olera frigida ut lactuca, endivia, portulaca, & similia non convenient. Magni tamen aestus tempore in ferculis, vel in acetario interdum accipi possunt. His melius est commiscere calida ut mentham, & petroselinum.

Olera.

De Radicibus. Consil. XXIII.

EX Radicibus, laudabilis est Baucia, id est Pastinaca, communi modo preparata.

Radicis.

Allium autem, Coepe, porrum, licet ex parte earum complexionis calidæ convenient: quia tamen inflativa stomacho nocitiva & noxiiorum humorum generativa dimittantur.

Allium.

Coepe.

Porrum.

Rapæ autem, ac napi, ut frigida & humida non convenient: quia tamen provocatiua sunt, ut superfluitates aquo-

Rapæ.

tes aquosas è corpore eduentia, laudantur cum pinguibus carnibus bene cocta, cum sale & foeniculo commista & comesta, cum speciebus condita, sunt utilia.

Rapha ellus. Raphanellus autem interdum tibi concedi potest, & precipue post cibum licet inflatus sit, tamen ejus utilitates multæ sunt: quoniam aperit, subtiliat, resolvit, & exsiccat, Tamen non sit frequens ejus usus, oculis enim nocet.

Canones de Fructibus. Consil. XXIIII.

De fructibus.
Canon.

 E Fructibus Canon primus est, Fructus omnes humidi, aquosi, viscosi & Ideo evitandi sunt nihil enim adeo vaporosum quam sunt fructus; Teste *Avicenna* lib. 3. cap. 3. de cibis.

2 Secundus, generaliter omnes fructus recentes deteriores sunt siccis.

3 Tertius, ventrem lenientes aliis omnibus preponantur, constipationem efficientes contra.

Poma. 4 Quartus, fructus post cibum sumpti meliores sunt multò cocti quam crudi. frequens Pomerorum usus evitetur: Meliora tamen sunt tosta & sacharo conspersa: elegantur autem ex iis apiola, dactylica, calamina, & citrina, galiola, vel rubra, boni odoris, dulcedinem magis participantia.

Pyra. 5 Similiter Pyra dulcia, non valde solida, comedantur post cibum tosta aniso & sacharo conspersa, cibum enim in stomacho vniunt, digestionem accelerant, & caput a vaporibus securant. Reliqua vero terrea pyra calculosa rebantur: Similiter laudantur moscata & alia hujusmodi bene matura.

Pruna. 6 Pruna quoque cum frigida & humida sint, non placent, gratia tamen stomachum mundificandi laudantur quinque vel sex bens matura & ante omnem cibum comesta.

Cerasa. Pruna exsiccata quæ Damascena vocantur, non nisi Medicinæ gratia sumantur.

7 Cerasis autem non utendū: quippe frigida & humida sunt putre-

sunt, putrefactioni obnoxia, quod ostenditur, quia tertio fere die in eis per sanitam putrefactionis vermes nascuntur. Elegantur autem ex iis remittendi fervoris gratia, solida, compacta, & paucæ humiditatis & recenter ab arbo-re lecta, & post cibum pauca sumantur.

3 Castaneæ vero frigidæ sunt, & siccæ, & valde ventosæ, difficillimæ digestionis: nimis quia species glandium sunt: & sunt ex eis etiam quæ non digeruntur, quare dimittantur. Quod si ipsas capere contingat comedatur post eas Anisum.

Castanæ.

9 Granata trium sunt specierum, dulcia quæ frigida sunt & humida, acerosa quæ frigida & sicca, meza, id est medii saporis inter prima & secunda, complexionem medium obtinentia, dulce aliquid habere videntur.

Granata.

10 Acerosa vero ratione præservationis a putredine magis, quam cibationis gratia probantur: Nam cū granata omnia sint vrinam provocantia, magis tamen acerosa fore talia comprobantur; habent etiam proprietatem corrumpendi cibum in stomacho, ut Averoes quinto colligit; quod sane intelligebat de corruptione quæ a calore provenit.

11 Nuces autem quia calidæ sunt & siccæ, convenire debent, sed quia stomacho graves, ad digerendum difficiles, vomitivæ & capiti ac pectori nocivæ sunt, Ideo dimittantur; Corrigitur tamen earum malitia sicubus. Impediunt autem sermonem, & linguæ paralysin faciunt, Quocirca rejiciantur.

Nuces.

12 Citonia, mespilas, sorbas, persica, silentio prætereo, cum in his partibus non reperiuntur. Non sine magna admiratio non in *Sicilia* crescunt, ut resert *Facellus* *Siculus* historicus, Non minus quoq; in regno *Napiliano*, & in *Hispania* crescunt. Nos vero hic sub rigido Cœlo degimus, nostra fortuna contenti, nam pro iis quas Deus Opt. Max. abstulit a nobis delicias/ cui sit laus & gloria) pari mensura non solum ad necessitatem, verum etiam ad delectantementum, imo & ad vici-

Citonia.

norumque auxilium corpori necessaria retribuit: Nam et si cum *Italiis* & *Siculis* fortem mutare liceret, (id quod fieri nequit) quis Cerasis, pyris, granatis, perficis, & similibus montanos nostros seu Hibernos sustinere posset, & tamen sine fructibus solummodo ad vitam conservandam necessariis, tot fuerunt robustissimi viri, qui Divino auxilio praeter expectationem omnem adversus Romanorum insultus magna cum laude *Scotum* coronam quod neminem latere arbitror, conservarunt invictam.

De Saporibus seu Condimentis. Consil. XXV.

*Sapores seu
Condimenta.*

Saporibus autem & Condimentis uti potes Sina-
pi ad acutum magis, quam ad dulce vergente;
convenienter tamen est comedio cum grossis quam
cum levibus carnibus.

Et condimentum factum cum aceto, sacharo, passulis, pipare, croco, collo, pedibus, stomacho, & hepate, gallinorum est laudabile, & ut uno verbo dicam sapores omnes seu condimenta quibus dulcia subdominantur acetosis, cum pipere, zinzibere, reliquisque aromatibus omnibus, quibus maximè usus es, collaudantur.

Condita.

Consil. XXVI.

Olivæ.

Olivæ vero coperiuntur Olivæ quæ ex *Hispania* deportantur ad nos, salubres esse, nam calefaciendo etiam exsiccant, apperunt, ventrem leniunt, os stomachi virile faciunt.

Cappares.

Cappares quæ ex *Hispania* conditæ cum aceto deferuntur ad nos, secundum cōmūnēm præparationē collaudantur. Salsamenti autem genus omne collaudo præter Anguilas, & nisi repugnant scabies, pruritus, calor hepatis, & similia hujusmodi.

Sacharatos autem cibos accipere, etiam bonum est. Oleum Olivarum, clarum, dulce, non annosum eligitur.

DE

De Speciebus. Consil. XXVII.

Species autem quibus in Cibis vti confert sint omnes calidæ, & siccæ, ut Cinamomum, Gariophilli, Galanga, Zinziber, Macis, Cardamomum, Foeniculus, Annisvum, Petroselinum, Crocus, lignum-Aloes, tria genera Piperis scilicet album, longum, & nigrum, Cuminum, Levisticum, Carvus, Origanum, Serpillum, Mentha, & omnia reliqua vñalia Aromatica, fortia in hyeme levia in æstate.

Species in hi-
me vñspandw.

Ego autem pro cõmodo tuo has ordino pro hyeme Species, Recipe Cinamomi, Piperis albi, & nigri, ana drach. 1. zinziberis electi, granorum paradisi, croci, gariophilorum drach. semiss. foliorum origani, calamenti, ana scrupul. 2. fiat ex omnibus pulvis cibis aspergendum.

Species in æstate usurpante. Consil. XXVIII.

Species in æsta-
te usurpante.

DRO æstate vero hæ convenient Species. Recipe piperis albi drach. 1. et dimid. Cinamomi 1. drach. dimid. Coriandri per quatuor dies in acetato infusi, deinde exsiccati vnc. 3. fiat pulvis subtilissimus ad usum supra dictum.

Confectiones in æstate conferentes. Consil. XXIX.

Confectiones autem in æstate laudabiles & cibales magis sunt istæ: Savonæ, panis marci, pistachia Amigdalæ conditæ, quæ nutritivæ sunt, non valde frigidæ, vero solum magni æstus tempore capiendæ sunt.

Confectiones
cibales.

Citrum conditum sacharo, poma, mala aurea, tota confecta, Citonia, & manus Christi cum margaritis, & reliquis, melius est Coriandrum confectum.

Medicinales autem Confectiones, magis in æstate convenientes, sunt hæ, confectio diarodon abbatis; valens hepati & stomacho, species laxificantes, & confectio trium sanctarum.

Confectiones
in hieme con-
ferentes,

Confectiones autem cibales magis in hieme convenientes sunt Bauciae conditae, eringium conditum, Tragia major & similia.

Medicinales autem pro hieme magis sunt zinziber conditum quod viride dicitur, Cinamomum & anisum confecta, & sunt cordialia, & multum stomacho conferentia, Ad hec quoq; conferunt, Electuarium de gémis, Ictificans Almansores, & aromaticum rosatum, descriptione Gabrielis.

Laudo quoque maximè, myrobolanos, cebulos conditos, & accipiatur unus ex iis per quinque horas mane ante omnem cibum absque potu: stomacho, hepati, & capiti, mirabiliter prodest. phlegma tum excrementitium, tum elementare potenter excitant, cerebrum confortant, & memoriam vigorant.

Confectio ad hæc omnia per Me pluries experta ad-
mirabilis valde. Confil. XXX.

R Ecipe galangæ, cassia lignæ, calami aromatici, croci, ciperi, spicænardi, garyophylorum, cinamomi, costi, cardamomi, carpobalsami, piperis albi, nigri, & longi, asari, zinziberis, granorum myrti, ana drach. 1. masticis drach. 5. fiat confectio solida secundum artem, & ponatur vnc. 1. harum specierum pro vnaquaque lib. sachari, cum aqua menthæ dissoluti, fiat confectio in tabulis, ad pondus 3. drach. & accipiatur ex iis vna per horas quinq; ante omnem cibum sine potu.

Confectio alia ad ea quæ dicta sunt similiter conferens, & in æstate potius, quam in hieme usurpanda, cuius descriptio hæc est.

R Ecipe sachari albi, mannae electæ, ana vnc. 1. succi liquiritiæ, dr. d. semin. portulacæ, sanctalorum citrinorum, gummi arabici, dragachantis, ana drach. dimid. amili vnc. 2. spodii, rosarum rubearum, ana drach. 2. masticis, ligni aloes ana drach. dimid. seminum cucumeris, anguriae, cucur

eucurbitæ, ana drach. 2. croci, cardamomi, scrup. 1. fiat ex omnibus confessio solida (secundum artem) cum lib. 1. & dim. sachari albi cum aqua rosacea dissoluti, quæ accipiatur ut supra dictum est.

CAP. III. CONSIL. XXXI.*De regimine Potus. Canon Primus.*

Ensura potus talis existat, ne in stomacho fluctuet. Deterior potus est qui temperamentum egreditur, & in stomacho natac ut supra.
2 Secundus, potus cujuscunque vis, maximè fumosi, evitetur.

*De Regimine
Potus. canon 3*

3 Tertius, potus vini fumosi post fructuum comedionem, modica quantitate assumpta collaudatur, quippe melius fructuum digestionem in stomacho perficit.

4 Quartus, bibentibus lymphatum id est dilutum vinum, convenientius est antequam bibatur per duas horas diluere quam in mensa ponatur. Advertendum tamen in hoc ne aquæ mensura vinum excedat; sed tu, ipsa honesta ac pari quantitate moderaberis.

5 Quintus, quod si in vini potu malitia artificii, vel quantitate caput laderetur, illico decem, aut octo saltum integræ grana myrti deglutiuntur, & si per hoc prorsus caput non alevietur, tunc infra dicendis medicinis vomitus provoœetur, ipse enim ab omni superfluitatis fastidio stomachum sublevabit, per ea quæ in Quinto Capitulo videbuntur.

6 Sexus, si post cibum valida sitis infestat, vinum demittere præstat, tum bibatur libræ dimidium aquæ decoctionis hordei, liquiritiæ, anisi, jujubarum, acetosæ, passularum nucleatariæ, tamarindorum seminum malvæ, prunorum et

similiū, vero accipiatur ante prædictam vñcia i. sachari rosati, hoc in æstate fiat, in hiemī vero loco prædicti sachari rosati, sit vñcia i. sachari albi, cum antedicta de-
coctione.

8 Octavus, Vinum autem tibi præ cæteris eligendum sit, in substantia subtile, clarum, aromaticum, stipticitate magis, quam dulcedine participans, dulcia enim quia hepatis opiliatiua, ventosa, & vaporosa sunt, & impingunt, ratione ergo non laudantur, fumosa vero, & æstuosa vina dimittenda sunt, gratia tamen exsiccationis humiditatum, & consumptionis ventositatum concedi tandem possunt.

vinum vi-
nolum.

9 Nonus, laudo parum vini vinosi ante cibum sumpti, aut Hispanici aut Malvatici, si modo haberi possint præstans-
tius esset.

Electio Cervisiae. Conf. XXXII.

Cervisia ele-
ctio.

Cerevisia Tipisanæ Hordeaceæ genus est, satis nutritiva, calorem internum reinitit, & inordinatam tandem sitim tollit & nobis Scotis quotidianus potus est, ne rediculus quæsio videatur, dum medicinam præservativam & potum esse assero, modo sobriè ut quis vellet, sit ergo non nimis antiqua, non rubra & spissa, non nova & mininæ a suis sordibus purificata, quia caput dolere facit & inflat, quæ neminem eruditum virum latere arbitror, teste *Almanfore* cap. 26. Nunc obiter in mentem revoco miserrimam hanc circa nostram ætatem humanæ naturæ conditionem, plurimos observasse, qui non solum eorum florentem valetudinæ ebrietatis excessu, profugasse, sed etiam compotationis gladio seipso misere trucidasse, experientia docet, & quod pejus est neque D & I punitiō nem dignam, & minus paupertatis angustias considerant, ac si non nisi ad ebrietatis expuitionem se natos fore arbitrentur. Nemo equidem est qui hæc non videat, nemo pius qui non doleat, & eorum calamitates defleat. Ego qui-
dem

quidem tales charitatis studio ad vitæ renovationem hor-
tari conor modo possem, vt (intemperantia relicta meis
consiliis iis jocundo illo sanitatis thesauo libere medico-
rum incommodo frui liceat.)

Electio Aqua Confil. XXXIII.

 QUA vero quâ fercula condiuntur, sit libe-
ri fontis celo & aeri detecta, non stans, imo
fluens, odore vel foetore horribilibus denuda-
ta, in qua etiam atoma corpuscula non nate-
ant, & si non talis habeatur, tunc per duas horas ad mi-
nimum prius a suo puto vel fonte hauriri debet, & in va-
se aliquo quiescere, post hac leviter accipiatur, ne super-
fluitas quæ jam fundum petiit, suæ verum substantiæ ever-
tendo commisceatur.

Aqua electio.

Præterea itineranti cuique melius est aquam qua vesci-
tur præcoctam fuisse, & post ejus residentiam denso pan-
no colatam, nam talis decoctio aquæ malitiam corrigit &
castigat.

Aqua Rectificatio.

 CAP. IIII. *Confil. XXXIIII.*

De conservatione Sanitatis, per electionem motus

& Quietis.

 RO Regimine vero per Motum & Quietem
dicendum primo, quietem, vel otium, maxi-
ma tibi inimica fore, convenit tamen post
cibi assumptionem quiescere per horam vnâ
magis quam exercitari saltem exercitio fortis.

Exercitium maxime collaudandum est, excutit omnium
sere digestionum superfluitates, calorem naturalem robo-
rat, virtutes omnes reficit, & corpus agile, & robustum

vnde de regimine Sanitatis, cap. 2. Exercitium est motus vehementis, in tantum ut alteret in majus vel minus, velocius vel spissius. Acquiruntur enim exercitio ea quæ jam dicta sunt: ac consolidantur membra, vnde a labiibus impassibilia & sine nocumento redduntur: augmentatur calor naturalis: melioratur mutatio quæ digestionis perfectionem præsupponit: apperiuntur corporis pori, purificanturque a fumosis evaporationibns. Exercitia denique omnium virtutum sunt instrumenta. Species exercitiorum externorum etiæ multæ sunt: laudabiles tamen existunt **Hæc**: Exercitium equestre, festina deambulatio pedibus, velox cursus, latus pilæ palmaris & reticularis, quæ sane exercitii species ea est per quam partes corporis omnes sufficienter, & æquali fere motu exercentur. Hujus exercitii considerans utilitatem Galenus librum quendam edit, quem de exercitio parvæ sphæræ i. e. pilæ inscripsit.

Capitis fricationis & pectinationis ipsius exercitii gratia laudo: Pedum autem & aliarum partium fricationes & ablutiones fiant, quæ loco exercitii erunt. Circa tamen hujusmodi Juvenes qui raro morbis aut alicui insinuati seu necessitati obnoxii sunt, non nimiam curam impendere debent: Indicio enim lasciviae in ipsis hæc sunt.

Sermoni modicis Mane verò altis verbis, moderato tamen sermone loqui, aut Psalmos aut quidvis aliud elevata voce legere bonum exercitium est.

Ex exercitio quæ vtendum. Has autem omnes exercitiorum species fieri convenit, Prima & secunda digestione completis: Et tamdiu his exercitiis vtendum donec totum corpus notabiliter calcet; imo usque ad aliquem lassitudinis sensum: quo percepto illico ab exercitio desistendum.

Et si in exercitii tempore sudare contigerit, pannis humectatis abjectis, membrisque sufficienter exsiccatis, alios omnino pannos induere necesse est.

CAP. V. Consil. XXXV.

De regimine Sanitatis, per electionem exinanitionis,
& Repletionis.

Uinta Res non naturalis ordine supra premissa fuit Inanitio & Repletio : de quibus Primus Canon est.

De Repletione & inanitione ac Canonis.

1 Repletio omnis vitanda, & maximè ciborum humidorum & vaporosorum valde actu

& potentia: quæ 3. cap. attigimus.

2 Secundus, Ex cibo non tanta repletio accipiatur ut penitus satur fias: Imo à comedendo cessandum est, appetitus reliquiis adhuc in stomacho manentibus, ut etiam supra attigimus.

3 Tertius, Cibus amplior sumi debet in prandio, quam in coena.

4 Quartus, In sanitate tua melius est ad latus inanitionis, id est sobrietatis, quam repletionis declinare.

5 Quintus, Observetur igitur in cibis ordo talis, quod cū mane surrexeris attendas mundificationi ventris & vrinæ: Deinde Narium emunctioni, & exscretioni sputi. Posthęc si hora cibi sumendi consueta percepere in stomacho vel capite gravitatem, à prandio abstinendum est: Si non percepere, præmisso, ut supra mille fere passuum per conclave exercitio, prandendum est.

6 Sextus, Si autem post cibi sumptionem, gravitas & nausea percipiatur in stomacho, sive propter cibi qualitatem malam, sive alia occasione: Ilicò provocandus est vomitus, ille enim sublimis est medicina, Unde Avicenna 4. primi cap. 13. Et Vomitus quidem evacuat phlegma & cholera, mundificat stomachum, removet gravitatem quæ accedit capiti, clarificat visum, ausept fastidium, confert las-

studini, est medicamentum malitiæ caloris: & securat ab eventu ægretudinum chronicarum, quas cum acciderint, nemo curare potest.

7 Septimus, Ad hæc, etiam nulla in stomacho percepta gravitate quandoque convenientius est vomitum facere: id enim præcipit Hippocrates, vtendum nempe vnius cujusque mensis duobus continuis diebus, vt secundo die educatur quod per vomitum primo die agitatum est, & nō educunt. Laudo autem / nisi aliud quid repugnet / vt uno quoque saltem vere, vomitum procures.

Circa Vomitum Canones observandi. Consil. XXXVI I.

Modi seu in-
strumenta vo-
wendii.

Rimus, Si Vomitus sine medicinæ administra-
tione fieri potest, melius est quam ipsum per
medicinam provocare.

2 Secundus, Quod si per medicinam fiat, a le-
vioribus inchoandum.

3 Tertius, Tempus vomendi convenientius est æstas, de-
inde ver.

4 Quartus, Si necesse sit aliis anni temporibus vomere,
eligatur hora diei calidior.

5 Quintus, Nunquam fiat vomitus stante ventris constipa-
tione: sed primo venter leniatur.

6 Sextus, Si libeat vomitum provocare, sumantur in præ-
dio cibi multi, & diversarum specierum; tum grossi, tum
subtiles, diversi in odore, nempe boni & ingrati odoris:

In sapore, dulces & acetosi, salsti, item insipidi, vnguosi,
calidi, & frigidi simul, & carnes & pisces: Ex tanta enim
ciborum diversitate stomachus fastiditus vomitui parior fit

7 Septimus, Tempore provocandi vomitum, cibus non
bene masticari debet.

8 Octavus, Tempore vomendi, moveatur & exerceatur
corpus motu satis magno: Motus enim magis facit vomere.
4 primi. cap. 11.

Noa*

9 Nonus, Hora vomendi ligentur oculi, ne recipient fumos & humores ex ore emanantes.

10 Decim^o, Post vomitum lavetur facies tota aqua rosacea.

11 Undecimus, Post vomitum est leviter comedendum: quia stomachus ex illo motu & evacuatione debilior factus est
12 Duodecim^o, Electiores cibi post vomitum sunt levis & facilis digestionis: & assi meliores quam elixi.

13 Decim^o-tertius, Si peracto vomitu sentitur in stomacho adhuc remanens mordicatio, super-ponatur lana calida oleo camemelino infusa & intincta.

14 Decim^o-quartus, Si præterea post vomitum super-veniat singultus, bibatur sèpius aqua calida: ea si non confert, provocetur sternutatio infusione pulveris piperis in naribus; et fortior est administratio pulveris hellebore albi naribus inflati, vel penna impositi.

De Instrumentis seu modis vomendi. Confil. XXXVII.

Modi autem vel instrumenta vomendi sunt hæc: Post prædictorum ciborum assumptionem per horam digitus imponatur ori usque ad linguæ radicem, & ibi titillatio ab ipso fiet & provocabitur vomitus: quod si non, intromittatur longa anserina pena satis profundè, quæ sit tincta oleo cōmuni & simplici, aut oleo & aceto cōmisti: aut sumatur cyathus aquæ cum quarta portione ejus de aceto acerrimo: quæ cōmista & calefacta bibantur. Solvunt enim tepida omnia robur ventris, id est stomachi, 11. Therapeut. Isti vomendi modi leves sunt & terti.

Si autem per hæc non provocetur vomitus: tum fiat per hanc, mihi sèpe sàliciter expertam medicinam, viz.

Recipe succi radicum Lilioium alborum vnc. 1. pulveris salis gemmæ gr. 6. bibatur totum tepidum cum aqua.

Aliud usurpandum in æstate: Recipe succi coricum, radicis sambuci, vnc. semiss. misceantur cum dimidio cyathi aquæ. & totum tepidum bibatur. D 2 Hæc

Circa vomitum canones.

vomitorium. probatum.

Aliud in æsta te.

Hæc vomitiva aliquo modo fortiora sunt aliis. Plurima alia a me probata, quæ non sine Medici præsentia cōmodo administrari possunt, dimitto.

Ad intentionem iterum minuendi repletionem nimiam, vātendū his Clysteribus: In æstate, Recipe malvæ Mercurialis, foliorum violarum, ana. manipul. 1. foliorum betæ, manip. semis. Coquantur omnia in sufficienti quantitate aquæ cōmunis, usque ad consumtionem medietatis: deinde collentur & exprimantur, & ex hac colotura accipientur vnicæ 6. salis communis scrup. 4. pulpæ cassiæ, fistulæ sachari rubei ana. vnc. 1. Et fiat Clyster secundum artem, & applicetur mane.

Et si gravitas capitis sentiatur, adjungantur prædictis hieræ pigræ drach. 1. & dimid.

Si autem in intestinis ventositatum copia sentiatur, cuius signum viscerum rugitus & gurgulatio: Tunc prædictæ decoctioni addantur anisi, cumini, foeniculi, ana drach. 1. & fieri ut supra.

CLYSTER pro Hieme. Confil. XXXVIII.

Clyster adver-
sus ventositates
in hieme.

Recipe foliorum Betæ manipulos duos, surfuris, malvæ cōmunis ana manip. 1. coquantur ut supra; & collaturæ addatur hæc mistio: Recipe, hieræ pigræ, benedictæ, cassiæ tractæ per sitatum, sachari rubei, ana drach. 1. salis cōmunis scrup. 4. Applicetur hora quinta vespertina, modo frigus intensum fuerit.

Observatio.

Et si ventositates ex suis symptomatibus post supradictorum medicamentorum applicationem adhuc continuari percipiuntur: Addatur loco olei cōmunis tantundem olei de ruta; similiterque loco salis cōmunis salis gēmæ drach. 1. immiscatur ut supra.

Confil. XXXIX.

Lau-

Judo etiam pro evacuatione levissima, ut saltem à mense Novembri inclusivè, usque ad mensem Junium exclusivè; semel duntaxat in hebdomada, Pilula vna elephangina à *Mesue* descripta per horam unam & dimidiam ante cænam deglutiatur. Sed si capit is gravitas vrget, sumatur per horas duas post cænam: aut sumatur pilula vna assaraetica, (*Avicenna*, 1. tertii.) hora jam supra dicta: Mundificant enim pilulæ tales stomachum, caput, & Instrumenta sensuum efficaciter apperunt, neque anxietatem ullam inferunt.

De Inanitione quoq; supra diximus, quod integra sanitatis, ad Inanitionis latus potius, quam Repletionis, honesta mensura declinare præstat.

In Evacuando tamen, sicut & in replendo evitetur excessus: quoniam superfluitas & defectus paria secum adferunt incômoda: teste *Galeno* cap. 2. art. par.

*Cautio circa
evacuationem.*

De Necotiana. Consil. XL.

Necotiana ad
mirabilisvires.

Necotiana va
ria nomina.

A Corrigendum Capitis humiditatem, supra dictis Medicamentis, *Necotiane* usum, non absque ratione annexere, usum fuit: Ipsa enim mirabiliter omnia capitis frigida & humida inquinamenta, aut per nares, aut per sputum, & aures expurgat. Ejus nomina varia sunt: Joannes Ehurnius in illa sua Methodo Physica Necotianam appellat, A Nicolo Francorum Regis Legato, ex Hispania in Galliam ad ductam: Siculi omnes cōmuni appellatione herbam sanctam nominant (& quidem a viribus) alii Petum eam vocant, Scoticè, Peton; Alii herbam Reginam a virtutib; & viribus variis eam appellant: & qui cognitionem Syriacæ lingue habet vocabit eam Tobach, quod nomen ab Hispanis corruptum in Tobacco evasit. Verum circa ipsius usum utilitatemq; accedo. Non multis ab hinc annis fuit huic orbi illata a Columbo Genuensi ex Jndiis reverso, ut

nonnulli referunt; Hæc mira vbertate ex ore & naribus petuitam evocat, quando aut arida folia carbonibus igni candardibus injiciuntur, & fumus ore hiante excipitur: aut angusta fistula, more cōmuni: Totum quidem cerebrum pervadit, & in aures ac vterum eodem actu infertur. Verum id certissima experientia affirmare possum, hanc herbam peculiari ratione cerebro dicatam esse, facileq; eò viam affectare, & id ab omni inquinamento eluere: Nam cum ego ipse ante annum vehementer ex dolore graui frontis laborarem, plurimis medicamentis frustra tentatis, fumo ejus per vacuam fistulam in aures a famulo ter aut quater inflato, dolor mitescebat: Ipsam etiam in ore tenens expuebam. Postridie cum more meo ad hortulum accessissim inclinatoque capite aliquas herbas evellerem, liquor croceus, flavedinem referens, e naribus meis copiose effluxit, Necotianæ odorem referens; ac omnis tum frontis, tum capititis, tum dentium dolor evanuit, nec postea quid enaribus meis nisi cerosa pituita effluxit. Necotiana cum unguila caballi, Iride, Thure, vel sulphure suffita expectoratum promovet. Syrupum quoque ex ejus succo cōfici, in Sicilia medici jubent, (cum ibi crescat abundè) quo tabidos quosdam restituunt. Jbi etiam mulieres ejus semine cum oleo mixto pueroruin capita illinentes, capitis vlcera sanant & pediculos interficiunt. Si quis plura de Necotianæ facultatibus desideret, legat libellum quem doctiss. D. Barelæus Aberdonensis, non sine magna Reip. utilitate in publicum edidit: In quoquidem meo Judicio (absq; vlo adulationis fuso loquor) cōmodum publicum potius quam proprium eum respexisse constat: & meritò sanè; Quia cōmodo Reip. cui nos cōmuniis nascendi conditio adscripsit, magis quam nostro privato studendum. Sed difficultimum omnibus placere: Nam juxta vulgatum illud, quanto quis omnibus placere conatur, minus sibi & omnibus placet (Quoniam quot capita tot sensus.) Sed his obiter dictis, ad ea quæ pertractanda restant, accedamus.

Necotianæ
fusus ad quid.

Necotianæ
Syrupus.

CAP. V. CONSIL. XLI.

De regimine Sanitatis, per Somnum & Vigiliam.

Moderantes Somnum & Vigiliam, præmittamus Canones.

1 Primus. Sicut mediocris Somnus, sciz. non prolixus & non profundus, virtutes fortes efficit: Ita econtra contrarius, quia cerebrum humectat & totum corpus Rheumaticum facit.

2 Secundus, Somnus diurnus vitandus est, nisi vigiliæ prolixitas nocte præterita vrgeat: Interdiu enim dormire malum est, malas siquidem præparat egritudines, generat morbos humectantes & Rheumaticos, corruptum colorem, splenem gravat, laxat nervos, afficit pigritiam, teste *Acicenna*, 3. primi cap. 9. Melior autem somnus est nocturnus, Is enim virtutes fortificat, nisi superfluitates humorum per accidens impedian.

3 Tertius, Non est dormiendum post cibum, nisi saltem ab eo elapsis duabus horis.

4 Quartus, Cavendum est ne membris discoopertis dormias

5 Quintus, Non est dormiendum resupinè, præparat enim corpus ad difficiles egritudines, & maximè nervorum, inordinatum renum calorem, qui gonorhoë præcipua causa est.

6 Sextus, Somni mensura non ultra octo horarum spaciūm transeat, si modo non in contrarium assuetus fueris: quoniam omne quod assuetum bonum, Inassuetum vero malum est: & consuetudo est altera natura, quam temere vetare periculis plena res est.

7 Septimus, sit igitur ordo talis: Post cibum ad duas horas ad minus vigila: Deinde te lecto depone, prius super latus dextrum super quod primum dormiendum est: Postea

super sinistrum: Dehinc & iterum super dextrum revolvendo revertendum.

8 Octavus, In omni quoq; dormitione, ut caput sufficienter elevatum sit curabis.

9 Nohus, Dormire autem super ventrem digestionem perfectam impellit: Sed cum noceat oculis improbatur.

10 Decimus, Non est dormiendum stomacho vacuo: quippe putribus ut supra humoribus repletur.

11 Undecimus, Prolixæ nocturnæ vigilæ fugiendæ sunt, quoniam corpus admodum debilitant & spiritus resolvunt.

12 Duodecimus, Post expergefactionem è somno expulsioni superfluitatum attendendum est: ut ex præcedenti capite colligendum. Et sermones & cogitationes nocturnæ (si quæ sunt) sint circa ea quibus mens humana maximè delectatur.

CAP. VII. Conf. XLII.

De Reginime Sanitatis, per electionem accidentium Anima.

Vltimum autem Propositum nostrum, circa animæ mensuram ejusq; accidentia versatur. Quæ talia esse intelligimus, nempe lætitiam tristitiam, nimiam sollicitudinem, inordinatam angustiam, & internam melancholiam, & similia.

Et quia in omnibus his passionibus motus inordinatus in spiritibus sit, subito nimis a centro corporis ad ipsius circumferentiam, aut e contra, quibus violentus & inexpectatus casus accidit: & in virtutibus magna mactio sit, cum spiritus ipsarum sint instrumenta, talia omnia evitari debent.

Primus igitur Canon: Accidentia omnia in quibus subitanè

eaneus & fortis fit motus, de centro ad circumferentiam fugentur: Nam brevi tempore frequenter extensioni spirituum præparant regalia membra.

Hæc autem sunt, lætitia maxima, quæ gaudium per intensum a Medicis nuncupatur: vehemens risus, ira & angustia intensissimæ.

Fugiantur igitur ista omnia, (vt Galeno placuit) exterminant enim & mutant hæc omnia, corpus ab ea quæ secundum naturam est constantia. Galen. lib. de Art. purg. cap. 3.

Denuò vero, quia ad hæc accidentia, coitus annecti sollet, Ideo ejus excessus etiam, tanquam venenum pestiferum fugiendus: adeo ut natura ad ipsum excitandum studiosè minimè invitetur: Quippe superfluus ejus usus, corpus extenuat & exanimat. Nec mirum videri debet hæc de coitu dici: Immittit enim ejus excessus intimis medullis auleos, vt accidente senio, incurabiles & effrenatas passiones ipsa morte deteriores, producat.

Est igitur ab ejus, sicut a cæterorum supra-dictorum excessu magnopere fugiendum: & expulsis his fræno sobrietatis, & reliquis animi accidentibus & passionibus observatis, justa trutina rectè pensatis: foelicem, jucundam, & sospitem vitam degetis. Quam vobis annuat cunctorum Parenis ille DEUS qui cuncta regit: alieno Regimine, vel motu minimè vectus.

Amen.

 *O felice color che nel lor fasce,
Chiusan le luce in sempiterno sonno,
Poi che qui giu per lacrimar se nasce.*

Cur admiramini aspiciens.

RATIONES BREVISSIMAE CON- TRA ANTIMONIUM.

Quibus probatur quod neq; crudum, ne
que præparatum intra corpus huma-
num, vlo pacto adhiberi debeat.

Auctore eodem D. A-Parisius.

LECTORI BENIGNO

S.

NATI sumus (vt nosti Lector prudenterissime) ea conditioe univeris ut alii alios pro virili juvemus. Magis etiam nobis studendum est modo Reipubl. (qua nobis nascendi conditionem adscripsit) quam proprio nostro: Propterea quod quæ proportio est hominis unius aut duorum privatorum ad integrum regnum, eadem est regni unius ad unius Orbe. Ideo omni conatu danda est opera, ut in hoc mundi theatro, si non omnibus, saltem quamplurimi prodelle conemur. Quocirca ego quoque te his rationibus adversus Antimonium, modo possem, summopere adjuvare cuperem. Atquesi hoc consequutus fuero, gaudebo effusissime: Sin minus, solabor me, quod in hoc gratificari tibi voluerim. Plurime lectu dignissimæ lucubrationes, à variis doctrina & experientia præstantibus viris circa hanc materiam conscriptæ sunt: Sed ad immensum tuum laborem in cunctis iis legendis diminuendum, non inanem operam me impensurum existimavi, si cuncta ad præfens Negotium spectantia; ex eorum scriptis non sine magno labore decerpta, & in tuum emolumentum hic breviter congregata, tibi exhiberem. Sed te Præfatione prolixiori non detinebo, cum summa hic nobis placeat brevitas. Quod suprest libellum ipsum benignè te legere, & me amare cupio. *vale.*

QUÆRITUR,

Numquid Antimonium, seu crudum,
seu calcinatum, Uslumve, intra
corpus humanum adhiberi debeat? & an ma-
nifestis qualitatibus, aut formæ similitudine
purget? an verò alio quopiam modo?

Q M nihil usitatus sit apud nonnullos cu-
riosissimos Chymicos hoc medicamento,
Antimonio inquam præparato, seu floribus
eius, maximo autem cum periculo recipi-
entium: Dum monstrosè pollicentes sese
solo hoc omnes morbos, tanquam miraculosa quadam at-
que Utopica Panacea, probè curaturos: tamen revera pro
melle fel, pro vita ipissimam mortem propinent. Ut bo-
ni & non pervicaces viri a talibus Antimonii potionibus
rectius sibi cavere possint, operæ pretium me facturum
existimavi, si pro ingenii mei tenuitate crassaque Miner-
va explicarem quid de eo ex rei veritate sentiendum sit.
Antequam vero Problematis explanationem aggrediar,
non abs re mihi facturus videor, si capita sequentia prius
diligenter quidem, brevissimè tamen expediero.

In principio igitur De Antimonij synonimia, seu de va-
riis ejus nominibus tractandum est.

2 Secundo, de Natura seu essentia ejus differam.

3 Tertio, de differentiis seu speciebus ejus peragam.

4 Quarto, de temperamento & facultatibus ejus agam.

Ultimo loco, de ipso Problemate, accuratam quantum
in me est, disquisitionem instituam. E 3

CAP. I.

De Synonymia Antimonij.

ANTIMONIUM variis & diversis ab auctori-
bus insignitur nomenclaturis: A Pedacio
namq; & Dioscoride nostro, lib. 5. rei Medic.
cap. 59. & ab aliis Græcis (attestante Fallo-
pio lib. de fossilibus cap. 29.) nuncupatur
stimmi seu Stibii. Hippocrates lib. de internis affect. ap-
pellat illud Tetragna: quod tamen nonnulli existimant
de crustis ejus figuræ quadratæ, quales reperiuntur non-
nunquam in vénis metalliferis stibii. A Cornelio Celso,
Caio Plinio, Marcello, atque aliis simpliciter Stibium ap-
pellatur. A Mauritanis & Arabibus Aidmad, Aütruad. A
Theophrasteis & Chymicis variis ac discrepantibus appel-
lationibus insignitur: nonnumquam Ohi: alias Marcasitā
Saturni: sæpius Anti-stimmi illud vocant. In officiis
pharmacopiliis vulgatam ANT MONII appellationem ob-
tinet.

CAP. II.

De natura seu essentia Antimonij.

ANTIMONIUM esse corpus seu substantiam
corpoream, nemo hæc tenus negavit sobrius:
At tamen ad quod genus corporum id sit re-
vocandum propemodum nullus huc usq; fir-
ma asseveratione Nobis prodidit, sed in di-
versas singuli abierunt sententias: a quibusdam etenim ha-
betur in numero lapidum, cum sit friabilis seu teri apte na-
turæ. Antonius Musa, & Bresavolus in examine Medic.
statuunt esse plumbum usum, Hieron. Cardan^o Italus in
lib. de Subtil. tractatu de Metallis, medium illi tribuit lo-
cum inter lapides & Metalla: quem tamen Jul. Scaliger
Exerc. 89. fol. 325. irridet refutatque. Paracelso ejusque
scđ.

sextatoribus nihil aliud est quam Mercurius, aurum & chal-
cantum, docente Andernaco dialogo 7. cōment. 2. de ve-
teri & nova medicina. A non paucis Chymicorum existi-
matur adunatum esse ex Hydrargyro, id est, Argento vi-
uo & sulphure: Andernacus prædicto loco Antimonium
refert inter fossilia, quæ primordia generationis suæ ex a-
qua ducunt, & inter illa ei principalem locum assignat;
Quæ sententia nobis etiam placet, Antimonium e metallis
esse, vt nimis id inter fossilia seu metalla connumeretur
Præsertim cum Dioscorides etiam loco prius cōmemorato
Stibium inter metalla plumbea apertè referat. Præterea cū
illi proprietates metallorum quas Albertus Magnus lib. 3
de Mineralibus, tractatu secundo cap. 1. & 3. recenset, con-
gruant: præcipue cum eliuatione cum metallis apposite
cōveniat: non possumus illud inter metalla nō cōnumerare.

Convincitur etiam inde metallum existere, quod per-
inde vt cætera metalla intra viscera terræ, a calore insito
& cœlesti generetur, qui materiam aptam ad spissitudine
usque percoquunt: qua in re tamen frigus densans illam
materiam, non parum momenti adserit. Et constat Anti-
monium ex aquæ imprimis superabundante substantia, &
terrea, minus tamen larga. Plus aquæ naturæ in Stibio
reperiiri quam terreæ, convinci potest ex notis boni Stibii
quas Avicēna lib. canonis sui 2. cap. 7. tractatu 2. Et Ori-
basius lib. synopseos 2. cap. 56. referunt; Inquiunt enim
Stibium aptum friabile esse & quod facile in frusta possit
confringi: Nec non radios quosdam de se spargere tradi-
tur. Quæ omnia sunt indicia prædominii aquæ secundum
Philosophum 1. Meteor.

CAP. III.

De differentiis seu speciebus Antimonij.

Differentiae seu species ejus 3. dantur, aliud enim est nigrum, aliud plumbeum seu album, quod alias Magnesia appellatur, cum stanno non levem habens affinitatem: aliud luteum & subcroceum est Rubeum etiam inveniri a quibusdam traditur. A Plinio lib. 33. Natur. hist. cap. 6. in marem & foeminae dispescitur, Masculum vocat quod lividius, scabrosius, ac ponderosius est minusque radians: Foeminae dicit illud quod nitet & friabile existit, quodq; fusum glebis, non dehiscit. Hoc posterius ut praestantius a Dioscoride etiam praedicto loco describitur. Quod ad Antimonii differentias attinet, Antimonium crudum, arte Chymica, modo in vitrum seu gemmam, modo in sulphur, nunc in oleum seu liquorem, ac demum in flores seu essentiam quintam redigitur. Qua de re videantur Hieronimus Rubeus lib. distillandi Sect. 2. cap. 23. Conradus Grafferus in parte 2. de remediis secretis fol. 135. Joannes Andernacus lib. 2. de veteri & nova medicina.

CAP. IIII.

De temperamento & facultatibus Antimonij.

AEmperamentum ejus est prout reliquorum metallorum, frigidum & siccum: Quamvis autem ab Avicenna loco nuper allegato, Stimmi frigidum scribatur in primo, & siccum in secundo gradu, tamen propter ejus excellentem naturam aqueam, melius a Gabriele Fallopio lib. de fossilibus cap. 29. ad secundum gradum frigiditatis, & ab Jacobo Granino in tractatu suo de Antimonio rectius adhuc ad tertium completum frigiditatis ordinem refertur: quod ipsum & illius vires probant. Haec autem facultates ejus multiplices sunt: Crudum enim, (de quo primum agere placet) secundum Dioscoridem loco supradicto obturat, astringit, & impedit carnis excrescentias: quod etiam confirmat Galenus 9. de simplicis Medicinæ facultatibus &c.

& Serapio lib. de simpl. medic. fol. 188. Miscetur enim quandoq; secundum Haliabatatem lib. de composit. Parum ejus cum minio & cerussa ad consolidanda vlcuscula a comburente flamm a excitata. Barthol. de monte Guana in tract. suo de compositione medicamentorum ex pulvere ejus cōficit turundam, & fistulæ inserit. Gulielmus Varignana in secretis suis, pulvrem ejus cancro depascenti, ac phagedonico vlceri inspargit, ac carnem ex crescentem vlcerum eodem depascitur. Jacob' Hallerius cōmendat idem tritum cum liquore verbasi in Haemorrhoidibus saniosis. Plura de hoc qui scire cupit legat Avicēnam lib. 2. tract. 2. cap. 7. Paulum Aeginetam lib. 7. de re Medica. Aetium lib. 2. cap. 72. Matheum de gradibus 9. Rahazis, &c. Nobis sufficit iū præsentia dietas ejus facultates recensuisse, vt validam ejus & refrigerandi, & desiccandi vim ostendere inus. Tantum de temperamento & facultatibus crudi Stibii. Nunc ad advitum præparatūve sermo pertranseat. Collocatur autem a nonnullis doctis. Viris quo modo cunq; calcinatum in quarto caliditatis & siccitatis gradu. Ratio est: Quia ex mente illius aureoli Paracelsi Chymicorum Principis, (docente Arnaldo de villa nova in Rosario suo philosophico) quæ calcinantur & vruntur, ad quartum caliditatis gradū perducuntur. Actiones etiam seu operationes ejus nobis adstipulāntur; quia omnibus putridis ac gangrenosis vlceribus majorem in modum prodest, quod citra insignem ac prævalentem siccitatem & caliditatem fieri nequit.

CAP. V.

De Problemate ipso.

Unc absque longioribus ambagibus, prima-
rī disquisitionis nostrę caput aggrediamur.
Ac primum exquiramus, an crudum Anti-
monium intra corpus tutò adhiberi possit?
Probatur verò id, neque secundum formā,

E

ncq;

neque secundum manifestas qualitates, tum primas, tum secundas, humanæ naturæ competere: Quod ubi evictum erit, Minimè id intra corpus propinandum esse simul patet.

Non convenire autem ipsum secundum formam, hinc est manifestum, Quia si Antimonium tota sua substantia est venenum, Omnibus modis erit humanæ naturæ adversarium. Ergo Antimonium ut cætera venena, destruere naturam nostram absque controversia patet.

Verenum tribus rationibus esse ostenditur.

- 1 Prima est, per similitudinem ejus cum plumbō.
- 2 Secunda, per Malignitatem ejus.
- 3 Tertia, per imperfectam correctionem ejus.

Similitudo & cognatio ei cum plumbō (quod inter venenata annumerandum esse neminem ignorare censeo,) maxima est.

Quod autem ad malignitatem ejus attinet, venenum esse asserimus, eò quod emittat odorem violentum, ac insuavem, dum crematur: qui odor, dum coquitur, effumans auri pigmenti beneficam exhalationē proximè representat. Hinc ab eo fumo, dum calcinatur, tanquam a præsentissimo veneno Chymici cavere, & nares diligenter obstruere jubent.

Propter imperfectam correctionem ejus a Nobis inter venena cōnumeratum est. Quam esse imperfectam doctissimi Petri Mathioli sententia pulcherrimè constat. Idem super 5. cap. Dioscrid. demonstratur: Nam ad tollendam ejus venenatam facultatem in coctione, chrysocollam seu Boracem ei misceri jubet, vel Theriacam: etiam cornu Monocerotis, & species diamosci atque id genus alia alexipharmacæ ei cōmischeri ab aliis jubentur. Taceo jam purgationes convulsiones atque alia gravissima symptomata, eo vtentibus incidentia, & ab ejus vsu plerunque provenientia, quæquidem pernitosam eius naturam prope nondum ob oculos nobis depingunt.

Jam

Jam probavimus firmissimis rationibus Antimonium neque secundum formam, neque secundum manifestas qualitates, neque secundum imperfectam correctionem eius, corpori nostro convenire. Etsi vero supervacanea videatur hæc quæstio; Cum forma utatur tanquam instrumentis, certis qualitatibus mistis: & per eas operationes, secundum formam nobis non conveniat Stibium, ut similiter secundum suas qualitates manifestas (quæquidem nihil agere possunt nisi mediante forma) nobis non competere videatur: Attamen ut eius maleficium magis elucescat, tribus verbis id ostendam.

Quis igitur nescit in tertio gradu frigiditatis ac siccitatis constitutum, adeo calori nostro adversari, ut neutquam, nisi summa cogente necessitate, intra corpus propinari debat: Cumq; Antimonium sit consequutum tale temperamentum, quis dubitabit asserere nullo modo id nobis competere. Verum dato, sed non concesso interdum posse adhiberi intra corpus; Afferimus tamen nullam ei esse purgandi vim. Sed ad hæc forte adversarii Empirici respondebunt, Probari veterum testimonio posse, Antimonium crudum vim purgandi obtinere: Quia Dioscorides cap. de Colosynthide ait se purgantem elatario, Antimonium ei cōiunxisse. Verum adversariis respondetur, Nos fateri Dioscoridem dum purgaret elatario Antimonium coniunxisse, non quo validissimas elatarii vites exacuat, sed potius quo eas retūdat, ac constrictione frigiditateq; sua inhibeat.

Sed adhuc objicient Empirici se non ascribere Catharticam facultatem crudo Antimonio, sed calcinato. hoc dū opponunt, nondum tamen vel ratione, vel experientia adhuc probare potuerunt propter ejus qualitates manifestas id contingere.

At fore respondebunt, per similitudinem formæ, & alia purgantia ei cōmista id præstat. Negatur hoc fieri, jure inquam negatur: & quidem isto argumento: Quæcumque medicamenta formæ similitudine purgant, ea proprios & dis-

cretos humores purgant. At Stimmi non aliquem proprium & discretum humorem purgat, sed promiscuè omnes humores per alvum exturbat: qua ergo similitudine essentiae seu formæ purgabit? Major Hippocratis auctoritate stabilitur. lib. de natura humana: vbi scribitur, purgantia medicamenta proprios ac familiares attrahere humores, sive vnum quempiam, sive plures educere apta sunt nata.

Minor experientia & suffragiis ipsorum Chymicorum confirmatur: Qualem etenim a formæ similitudine purgandi obtinebit potentiam? cum non evacuet proprios aliquos humores, vnum vel plures, sed promiscuè omnes. Asseveramus itaq; Antimonium calcinatum, exitiosa sua, tum substantia, tum etiam qualitatibus molestissimè naturam irritantibus cōmuni quadam traductione, non solum pravos, sed etiam optimos expellere succos: Namq; dum naturæ humanæ, ac præsertim cordi, venefica sua vi inimicum est, illudq; suo vapore ac facultate malefica lædit; Necessariò cordi in adminiculum adveniunt spiritus: qui dum potenter contra malignam qualitatem bellum gerunt, illamq; a corde profligare conténdunt nisu maximo, dumq; humores in vniuerso corpore, hac pugna commoventur, accidit ut sursum deorsum agitati, expellantur non solum noxii, sed etiam alimentarii succi. Fit ergo hæc purgatio non per se, ex sed accidente; Quemadmodum etiam per Hydrargyri inunctionem in morbo Gallico per Os, copiosi & mucosi fit sputi expulso. Sed hic fortassis dicet quispiam, quid novi audio? An vero etiam per accidens Hydrargyrum in lue gallica sputum per fauces expurgat?

De morbo
Gallico.

Quamvis hujus quæstionis explicatio non videatur proprie ad hunc locum pertinere: Tamen lubet eam quoque, cum obiter ejus hic inciderit mentio, breviter, atque uno aut altero verbo perstringere: tum ut hominum imperfissimorum, quibus hoc medicamento pro lue Gallica propulsanda nihil est in vnu frequentius, malitia & fraus clarus innotescant: Atq; vt boni posthac ab iis rectius sibi carent: tum etiam ut huic nostræ tractationi lux amplior deferatur.

feratur. Firmissima igitur asseveratione confirmare haudqua
quam vereor, Hydrargyrum non per se; aut per modum
debitæ attractionis, humores ex corpore per expuitionem
oris evacuare: Nam dum crura inunguntur, per Os tamen
fit illa expuizio, cum necessarium esset per inferiora quoq;
hanc fieri purgationem, si per attractionem fieret natura-
lem: sed facit hanc quoq; per modum impulsionis, facul-
tate cerebri excretica violenter a maligna eius qualitate
irritata; solet enim dupliciter concurrere facultas expul-
trix tum totius corporis, tum membrorum singulorum ad
expellendum quidpiam noxiū: Primo ut illa facultas ac-
quirat robur: Siquidem natura expultrix quō robustior
est: eō efficacius expellit. Secundō, modo irritetur natura
in ejus adminiculum non concurrit Hydrargyri usus, vt
ab eo natura roboretur, cum id omnium medicorum con-
sensu tota sua natura nobis sit infestissimum. Relinquitur
itaque ut expultrix facultas concurrat quatenus irritata est.
At porro quæres, quænam tam admirandi effectus causa
sit, vt scilicet aliquis vel extrema & ab ore remotissima cor-
poris parte eo invnctus, tamen solūmodo per oris sputum
expurgetur. Sciendum est igitur quod Hydrargyrum, etsi
vniuersæ naturæ nostræ, tanquam venenum aliquod infestū
sit, maximè tamen nervosis partibus esse inimicum, cum
forma sua occulta, tum frigiditatis ratione: si autem infes-
tissimum nervis, nervorum etiam principio i. e. cerebro ut
sit infestum consequens est. Cum idcirco quispiam hy-
drargyro vtitur, primum id abstrusa quadam vi in nervos
agit, ac per nervos, noxia illius morbi, nervorum origini
confestim impertiuntur. Quod cum sit, humores sursum
versus deorsum, vna cum spiritibus, vt cerebro suppetias
ferant adversus medicaminis istius malignitatem concitan-
tur, atq; a Natura eo impelluntur; qui participes Hydrar-
gyriæ malignitatis redditi, cerebrum quoque laceſſere &
lædere incipiunt. Hinc sit perpetua illa expuizio, Ob ve-
hementem scilicet facultatis excretiæ in cerebro irritatio-

Haud aliter etiam quodāmodo Antimonium purgare, ex supradictis abundē liquet. Sed contra forsan hic rursum Chymici opponent, dicentes se concedere hæc omnia vera esse de Antimonio crudo: Se vero vsto vti, cuius nulla sit pravitas, cum per calcinationem corrigatur, etiam aliis medicamentis, ut Borace vel Sale.

Quæ excusatio tamen Nobis, cum Gravino lib. 2. de venenis, nullius ponderis esse videtur: Primum, quia Borax æquè veneficus est ut Stibium: deinde adjuncto sale, empyema Antimonii vberius augetur. Postremò, cum hæc per hanc vstitutionem quartum caliditatis gradum assequantur, an non vel ea ratione inter ea quæ intra corpus adhæri non debent, cōnumerabitur.

Concludimus itaq; quod neque crudum, neque quomo docunque vstum intra corpus sumi debere, cum venenum sit, & statim, vel non ita multò post ipsius receptionem, gravissima apportet symptomata, quæ hominem in extremam deturbant perniciem. Concludimus præterea crudum omnino nō purgare: Calcinatum vero non nisi per adhærentem, & vi ignis exaltatam potentiam veneficam commoventem spiritus & humores in toto corpore vio- lenter concitantem. Etsi non desint magni nominis au- tores, qui vsum Antimonii intrinsecus, laudibus ad coelum visque extollunt: tamen revera illi ipsi, consideratis circumstantiis omnibus, plus nocuisse quam profuisse post exiguum temporis intervallum à propinazione ejus, depre- henderunt: Quo exacto mala postinodum ipsa morte atro- eiora miseros invaserunt, ac miserandum in modum ex- carnificatos, tandem sub terram miserunt. Qua de re vide- antur Evonimi Philiatri seu Conradi Gesneri pars 2. de remediis secretis. Joannes Baptista lib. 3. Phycog. cap. 1. fol. 110. Math. in Dioscor. lib. 5. cap. 59. Joannes Nerott lib. de vsu Stibii. Si quando tamen id vsurpandum sit, sū- ma cautio adhibeatur, ne nisi tentatis reliquis medicame- tis omnibus vsurpetur: Tunc namq; valeat illud Celsi lib.

Lib. 2. cap. 9. vbi ait *Satius est aneps quam nullum experiri consilium.* Tunc quoque Theucydidis placet sententia (referente eam Galeno 10. Meth. Med.) jubentis, Cum non nisi vnica subest ad curandum via, neque alia restat salutis ratio, & ea vnica quoque dubia sit; Necesse tum esse nos agentes, aliquid periclitari; & adverſus pericula ire. Significandum tamen iis quorum interest, rem in vado ac discrimine summo hærere. Prudentis enim Medici est secundum eundem Celsum lib. 5.) ubi gravis est metus leti, sine certa tamen desperatione, indicare iis quorum interest, ægroti pericula futura: vt si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fecellisse non videatur. His cautionibus vtratur, præsertim in corporibus robustis usurpantibus Antimonium, & quidem non nisi in gravissimis morbis, vt Mania, Ilio, Melancholia, Hydrope, Arthritide, Paralyſi, Epilepsia, Apoplexia, Eliphantiasi, Morphæa, & cæteris morbis desperatis: Extrema enim remedia (secundum Hippocratem primo Aphor. 6.) extremis ac summis converunt malis. Interim hoc semper observandum, vt a potionibus ejus sequenti vel tertio die Theriacam Mithridatium, cornu Cervinum, vel terram sigillatam aut alia hujusmodi exhibeamus. In Peste quid proſit dubito, Veresimile tamen est id malitia sua vires intra assumpta venenâ augere, & omnino turbando facilius ejicere facultatem vitalē, ac ſic mortem celerius accersere: Omne enim tale (secundum Philosophos) additum ſuo tali, reddit illud magistrale. Quod ſi tamen experientiam, cui secundum Plinium lib. naturalis historiæ, optimè & tutissimè creditur, in medium adferas! Respondeo hoc non niſi in robustissimis corporibus, quorum virtus validissima existit, evenire, Quod in Peste vero juvet: in talib[us] id fieri potest, vt duobus venenis concurrentibus atq[ue] inter ſe colluctantibus, vtrūq[ue] cum maximo hominis emolumento per alvum proſligetur.

Tale quid olim contigisse etiam meminit *Ausonius* iste
Epigrammate.

Oxica zelotypo dedit uxor macha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miseric argenti letalia pondera viui,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hec si quis, faciunt discreta venenum:
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sece dum noxia pocula certant.
Cessit letalis noxa salutifera:
Protinus & vacuos alvi petiere recessus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.

Rarum tamen hoc imo valde rarum! nec temerè imitandum: nam absit ut hanc humani corporis fabricam Medicis tractandam cōmissam, temerè curemus; atque pharmacis nullo ævo superiori exploratis, periculis involvamus: ac operosam istā corporis nostri compagem, tanto artificio tantaq; cura fabricatam, tot vīsibus aptam, & venusta hujus lineamenta actam mirandam coagmentationem, & talem Symmetriam quę mentem cum corpore conjunxit, destruamus.

Denique sine D E O Medicus nihil potest: Is ergo
orandus est, vt docta benignaque manu admota, &
propinata pharmaca secundet. Amen.

FINIS.

CANDIDO LECTO- R I S.

NON existimo apud te (benignissime Lector) prolixius mihi esse reddendam rationem hujus instituti mei, Quamobrem videlicet Consilia bac medicinalia, non sine labore colligere, digerere, et in lucem edere tandem decreverim: eò quidem me impulit amor utilitatis & emolumenti tui propermodum incredibilis. Quanquam non me praterit quamplures viros prestansissimos, opera quamplurima, tum versibus, tum soluta oratione a se circa hoc subjectum conscripta, in lucem edidisse: Verum ea cuncta opera nec sunt cuivis paratu facilia; neq; ob magnitudinem suam ingentem cōmode circumferri omnibus temporibus possunt. En hic ergo brevissimum eorum Enchiridion, quod te vel ad extremos Indos proficiscentem, minimè pergravare poterit: & ex quo facile percipere poss: quid in toto vite cursu ad sanitatem vel tuendam vel recuperandam discendum sit, quid recipiendum quid omittendum seu rejiciendum: Et ex quibus Medicina rationibus sine sincera opinio confirmanda, sine falsa refutanda sit, Que omnia brevissime quidem rudi Minerua, quantum in me est, pro ingenij mei tenuitate colligere sum conatus. Ac licet ea me moliri cognoscerem, quorum inchoatio invidiam, continuatio laborem, fixis odium mihi paritura essent (ut in quadam epistola loquitur Seneca) ista tamen me non deterruerunt: quippe inuidat qui voler, Nam sic non mihi sed sibi nocebit. Rete enim Socrates Inuidiam dum ipsius naturam exprimere velles, Anima ulcus & serram appellauit! Sancte enim affirmare possum me hoc opusculo nemini bono pro & eruditio, molestem esse; aut alicuius famam perstringere voluisse. Si cui molestia est

veritas, (quam me pro virili ubiq; quæsiuissè profiteor) illo Te-
rentiano mea solor, — Obsequium amicos, veritas odium parit.

Quod superest igitur hec ab animo canido profecta anima be-
nevolo suscipe, & vale.

ST Apis insectum tenerum, sat nota cuiusvis.

Exuperans hominem sedulitate sua:

Duleia, collectis herbarum e floribus, ore

Mella quod angustis colligit alveolis;

Nil metuens spinas, volitat per acuta roseta:

Cum vespis volitans nulla venena timet.

Toxica nulla nocent telis, neque Arania terret:

Auxiliante, facit Sole, laboris opus.

Et superat spinas, & sedulitate venenum

Vincit, & in fructus hoc facit alterius.

Trima luce laborat Apis; solertia multa,

In tenui & virtus corpore, magna latet.

Cibidos resonat modulus, medioque sub asta

Evolut, est magni parus laboris Apis.

Illustrante D E O, labor improbus omnia vincit.

Nil metuens spinas, nulla venena timens.

Nam veluti dextra cursum moderatur equorum

Thæbus, ut igni-vomâ lampade lustret humum.

Sic sancto mentes illustrat flumine J o s a,

Ut superas spinas asq; venena labor.

AD AUCTOREM.

IA agè ab incipitis ne desine! porrige Nobis

Usque salutiferis Physica mella favis.

Herbarum vires, suavem hanc & Apollinis artem

Stringe, & Apollino nomine dignus eris.

Ausorum bac mærces, decus & monumenta laboris

Invicti manent, funera nulla regent.

Buccedes fama ad superos! doctissime laudes

Destruere egregiae nulla dies poterit.

Mr THOMAS DUNBAR.

illo Ta-
parit.
mz ba-

177-22100

77600

beris